

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

TWEE OGEN ZO BLAUW

Een schokkend relaas over Frank en Leutig

door

Liva Willems

Toneelfonds J. Janssens

Antwerpen - 1992

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste TWEE tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde auteursrechten aan:

S.A.B.A.M.
Aarlenstraat 75-77
1040 Brussel 4

Na aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een aankoopbewijs. Dit bewijs moet samen met een aanvraagkaart waarop plaats en datum(s) van opvoering werden ingevuld, minstens veertien dagen voor de opvoering(en) naar S.A.B.A.M. worden gestuurd.

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gecopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende auteursrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.

cop. 1978 Toneelfonds J. Janssens/Liva Willems

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

JEUGDZORG

Het probleem *jeugdzorg* blijft - helaas - actueel in ons land. Geïnspireerd door de feiten en getuigenissen die aan het licht kwamen in de pers en tijdens de vele processen (o.m. het geruchtmakende proces over 'Vrij en Vrolijk') werkte *Liva Willems* meer dan twee jaar aan een toneelstuk hierover.

Dat werd: TWEE OGEN ZO BLAUW

Jef van Damme, 35, ram, televisierealisator, moet een programma maken over wantoestanden in een instelling voor bijzondere jeugdzorg: 'Frank en Leutig'.

Wat begint als een met tegenzin aanvaarde opdracht evolueert naar een kafkaïaanse betrokkenheid, naar schizofrenie, naar totale ondergang.

MEDEWERKERS:

- De rol van *Jef van Damme* wordt gespeeld door *Gerd de Ley*.
- *Stemmen*: Rita Schlemper, Arnold Willems, Ben de Meulder, Luc Brants, Raymond de Bruyne en Paul de Meulder.
- *Klankband*: Paul de Meulder.
- *Foto*: Gilbert Weyers.
- *Assistentie*: Evelyn Baetes, Nicole Pellegroms, Adri Willemsen of Paul de Meulder.
- *Productie*: Gerd de Ley.
- *Regie*: Arnold Willems.

OMTRENT

LIVA WILLEMS (°1933), pseudoniem van G. Uleners. Publiceerde vnl. romans en andere projecten voor de jeugd en werd daarvoor regelmatig bekroond. Zij schreef diverse toneelstukken voor jongeren, meestal gecreëerd door het K.J.T. Zij werkte ook voor de Nederlandse TV.

ARNOLD WILLEMS (°1932), nee, geen familie. Is acteur en regisseur. Na jaren Dramatisch Gezelschap van de BRT, nu vast verbonden aan het N.T.G. te Gent. Regisseerde o.m. bij Streven uit Mortsel (tweemaal laureaat van het Landjuweel met zijn regies).

GERD DE LEY (°1944), gedetacheerde bij de ABN-kernen en in vrije tijd: auteur-acteur. Samensteller van tientallen citaten- en aforismenbundels (o.m. *Standaard Modern Citatenboek* en *Aforistisch Bestek 1944-1974*). Als acteur werkte hij in diverse kamerteatres en bij amateurgezelschappen. Hij produceerde het successtuk *'Straks is allang voorbij'* dat hij samen met Mireille Cottenjé schreef en met Nicole Pellegroms meer dan 150 maal speelde (zelfs in het Engels). Tekst daarvan is verkrijgbaar bij dezelfde uitgever als *'Twee ogen zo blauw'*.

TWEE OGEN ZO BLAUW

(De telefoon rinkelt. Jef van Damme op. Kijkt rond. Praat tot vogeltje in kooi.)

Ik ben terug. Jij bent terug. Dag, pietje. Je baasje gemist?

't Was vreselijk. Wat er in zo'n klein geel pilletje kan zitten. Of in een oranje. Of rood.

Kristien heeft hier zeker alles opgeruimd... *(telefoon)*

Kristien!

...

Ja. Ik ben terug. 't Was vreselijk, maar 't is voorbij.

...

Nee, natuurlijk niet. D'r wordt niks van uitgezonden. Geen woord, geen beeld, geen yota. Niks.

...

Nee, zei ik toch.

...

Herbeginnen? Nee, nooit meer. En nu nu... wil ik rusten. Ik wil, lieve Kristien, "mijn wonden likken!"

...

Ja, dààrom: omdat het allemaal... dat ze opvliegen!

Allemaal! *(gooit hoorn neer, dan tot vogeltje)*

Allemaal, behalve jij. En jij bent nochtans de enige die kan vliegen. Die zou kunnen vliegen. Jij blijft bij me. Jij hebt het tenslotte allemaal meegemaakt.

(telefoon)

Jef van Damme... Oh, Bob. Ja.

...

Ha, ze willen mij dus dat programma over Frank en Leutig laten maken.

...

Precies, ik heb daar mijn twijfels over.

...

Weet je best, 't is ouwe koek, totaal uit de belangstelling, heel die jeugdzorg. Dat proces is voorbij. Vrijpraak. Witgewassen. Alles bij het oude gebleven.

...

Nu ja, dat sleepte al 10 jaar aan. Een handig advocatentrucje. En dan? 't Is allemaal al uiteengrafeld. In het lang en in het breed. In alle media.

...

Ik dacht al dat je daarmee zou komen aandraven, 'd'r zit een onderscheiding in'. Jij weet verdomme net zo goed als ik wat onderbetaalde klootzakken er in die jury zitten. De televisiepers! Waar of niet soms? Onder ons?

...

Bob, jazeker, ik wéét dat ik het aankan. Mijn capaciteiten? Lyrische lulkoek!

Apropos, Kristien heeft je gezien, eergisteren. Je ziet er jonger uit, zei ze. Ze zei: sinds die ouwe playboy die lok op zijn voorhoofd...

...

Wat? Vanavond nog? Ik heb niet eens ja gezegd!

...

Bob, da's vleierij van het laagste allooi.

...

Ja, dat weet ik, zelfs al maak ik een programma over vergiftigde paddestoelen of doorgebroken dijken.

...

Goed, aanhouder. Driemaal een half uur? Gefilmd?
Hoeveel tijd krijg ik daarvoor van de big boss?

...

Dat is niet te veel. Het kan, maar dan met de Willem
als cameraman. Okay, als ik hém kan krijgen.

...

Bob, móét dat interview persé vanavond...

...

Een ex-opvoeder, een ex-opvoeder, dat die kerel daar
gewerkt heeft zegt uiteindelijk niks. Er zijn daar
honderden opvoeders langs gemarcheerd. Heel lang-
harig Vlaanderen, met de beste bedoelingen. En alle-
maal met hun verhaal. Hun 'groot' verhaal. Ze heb-
ben er hooguit veertien dagen gewerkt. Je moet zo-
iets nuchter bekijken. Vanop een afstand.

...

Ah, anderhalf jaar? Daar kan al stof inzitten.

...

Bob, als ik het doe zal het mijn visie zijn. Droog, sec,
objectief, okay? Waar woont-ie?

...

Da's ook niet bij de deur.

...

In orde. Dan kom ik morgen even verslag uitbrengen.

...

Jap. So long. (*legt neer*)

Verdomme! Kristien!! Vergeet ik toch dat ik van-
avond... Enfin, afbellen dan.

En dat deed ik. Ik belde haar af, mijn teerbeminde.

En zo begon het. Want ik ging die avond.

Die avond en de volgende dagen.

En de informatie stapelde zich op. Hier (*wijst op*

cassette-recorder) en hier (tikt op voorhoofd).

(bandopname: getuigenis Van den Brande)

Aja, da maakt ne hele toffe indruk 'als ge dat den eerste keer ziet, nen hele toffe indruk. Al die paviljoenen tussen 't groen en zo. Zo modern hé. Maar dan later... Al die kinderen die opeengepakt d'r in zitten. En wat hebt ge aan schoon paviljoentjes met namen als de 'Blokfluit' en de 'Eekhoorn', als van binnen uwen buik vraagt om een fatsoenlijk stuk vlees in plaats van al die rommel van gekapt of uier. Uier dat ik daar heb zien vreten. 'k Verschoot ervan dat die kinderen daar niet allemaal met van die uiers rondliepen. Of waterbuiken van de natte petatpuree. Kent ge dat? Petatpuree zonder melk? Awel, ik ken dat. Ik heb het zien eten. Stoemp, stoemp en nog eens stoemp. Nat en glazig. Een varken zou 't nie willen. (...)

Maar als ge nu geen kast hebt!

Ik was daar al meer dan een jaar en er was geen kast voor mijn mannen. Kartonnen dozen ja, dat wel, maar da kunde niet afsluiten. En er werd gestolen!

(...)

De doefkens zijn altijd de dupe. Doefkes, dat zijn de simpelen van geest. Da zeggen ze d'r tegen, doefkes. En in elke groep zitten doefkes. Da's speciaal zo geregeld. Die houden alles achteruit, en dat zijn de zondebokken, verstade?

(...)

Voor de goeie pyjama's wordt er gevochten. Ik bedoel gene schone pyjama, hé. Ik bedoel: proper, niet kapot, met nog knoppen aan, dat is ne fatsoenlijke py-

jama. En zo kreeg ik er drie van de wasserij, voor 40 man.

(stopt band)

JEF VAN DAMME: En de doefkens waren de dupe. En dan was die opvoeder nog een hele goeie. Frans van den Brande, opvoeder, lager middelbaar onderwijs, onderbetaald.

(bandopname: getuigenis Van den Brande)

Heel dikwijls volgepist, want d'r zijn wat beddepissers bij! Jaja, in mijne groep ook: mannen van 14, 15. De problemen, hé, wat wilde? En stinken dat dat doet in zo'n slaapzaal met die beddepissers.

En de meeste opvoeders slagen daarvoor hé. Dus dekken ze 's morgens dat bed terug toe. Zelfbehoud. Ook de doefkens kennen dat. En stinken dat dat doet, g'hebt daar geen gedacht van. En ik moest moeite doen om al die beddezeikers niet stillekens te haten, te haten.

Plezant zo met 70 in één slaapzaal. Met beddes die 10 cm uiteen staan. Ge kunt er juist met één been tussen. Ik was vriendelijk, ik probeerde, ik zei dat 't niks was en 'k gaf de lakens mee in de was. Maar ik gaf soms 40 lakens mee en ik kreeg er maar 20 terug. En wat doededan?

(band stopt)

JEF: En wadoededan? En wat doe *ik* dan? Ik kàn hier niks mee doen! Tien keer niks.

Machteloosheid is de gewone menselijke toestand, zoniet waren we goden.

Is dat van Confucius of van Jef van Damme, die een paar borrels opheeft? Tja dat werkt op je hersens en op je blaas. Je blaas?

...

'Ja mams, ik kon er niks aan doen. Ik droomde, ik droomde dat ik op de WC zat. En zo is het gebeurd. Maar ze was niet boos. Ze streeelde mijn hoofd en zelfs mijn natte rug.'

Be...be...bedwateren. Enuresis nocturna...

Meestal geen lichamelijke oorzaak... maar... psychische stoornis...

Ze deed zo over mijn hoofd en mijn psychische stoornis was foetsie...

(telefoon rinkelt)

Jef van Damme.

...

Ah, Kristien! Ja de opnamen gaan definitief door.

...

Sinds wanneer ken jij mensen die uit dat rattenhol ontslagen werden?

...

Ja, ik kén die getuigenissen. Het zit me tot hier!

...

Kristien! Néé!

Ik weet er alles van. Zo'n instelling is een fabriek, okay. Alles is goedkoper per gros, ook de kinderen. Maar dààr maak ik geen programma mee!!

...

Heb je ze gestuurd! Toch niet naar hier?

...

Jamaar dat vrouwmens moest maar niet zo dom geweest zijn een kleuter van tweeënhalft in Frank en Leutig te stoppen, punt uit!

...

Okay. Goed, ik wil die bandopname wel eens een andere keer horen. En dan wil ik zelfs met die vrouw pràten. Beloofd. Dag Kristientje. Zoetemin. Mijn zoete lief... Mijn snoe... Verrek (*hoorn neer*)

Zoete lief? Ik héb tenminste een lief.

Terwijl in Frank en Leutig...

Van den Brande heeft liefdesbriefjes gezien, zegt hij. In 't geniep, als de rijen elkaar voorbijgaan, de jongens, de meisjes.

"Lieveling, elke dag zie ik jou, ik hou van jou, jij hebt mooie blauwe ogen, jij hebt mooi haar, jij bent lief en mooi, ik hou van jou, ik hou altijd van jou", getekend B drie puntjes. Want voluit tekenen, dàt kon niet. En da's al, tot ze 21 zijn.

Ik kwam niet vérder. De tijd begon te dringen.

Ik boorde andere bronnen aan. Vredeslust. Ons Tehuis. Sparrenvreugde. Kinderweelde. Vredeshof. Je hebt er geen idee van hoe vindingrijk ons volk is, tenminste op dàt gebied. Jeugdtehuizen, beschermde werkplaatsen en buitenverblijfjes. Het Mezenestje, Zonnewonne, Ons Geluk, en binnen zitten ze mekaar de strot af te bijten.

(*draait nummer*)

STEM: Met Vredeshof.

JEF (*tot publiek*): De vrede zij met u. 't Was de directeur, een vredelievend man. (*in telefoon*) Neem me niet kwalijk dat ik U op zo'n ongebruikelijk uur lastig...

STEM: 't Is niets, mijn vriend.

JEF: Om meteen met de deur in huis te vallen: ik maak een reportage voor de televisie.

STEM: In positieve zin, hoop ik. De tv is hier eerder geweest. Dit is een modelinstelling, weet u.

JEF: Ik ben blij dat te horen. Er is dus geen enkel bezwaar?

STEM: Geen enkel.

JEF: Erg vriendelijk. Ik had graag een kort interview gehad met u.

STEM: Geen bezwaar.

JEF: En ook met enkele pupillen... of zegt u leerlingen.

STEM: Wij zeggen leerlingen, maar dat heeft geen belang. Het feit is namelijk... U mag rondkijken, praten... met mij. Maar niet met de leerlingen. Jammer, maar dat kan ik niet toelaten.

JEF: Het gaat om de sfeer, ziet u... daarom hoef ik nog niet meteen te filmen.

STEM: Dat kan ik netzogoed met u afhandelen. Beter dan de leerlingen. Komt u maar, komt u gerust in volle vertrouwen. Laten we zeggen, morgen, morgen om 10 u. U bent welkom.

JEF (*legt hoorn neer*): Morgen om 10 uur. Goed. Maar ik ging de avond tevoren toch nog even naar Kristien. Ze was razend op me, want het programma pikte al mijn tijd in. Maar ja... over in-pikken gesproken.

En ik pikte daarenboven dit in (*bandje*); en wat *hier* op staat... dat is niks anders dan een gruwelijk sprookje van een over zijn toeren gedraaide Vlaamse jeugdschrijver.

En die vrouw beweerde dat alles waar was. Ze had het ook al voor de radio verteld, zei ze. En Kristien zwoer ook, ze zwoer dat alles wat die vrouw zwoer...

Enfin, Kristien was dronken... En ik wérd het...

Hoé zei ze 't ook weer? (*zwiert bandje door kamer*)

Ik wil er godverdomme niks meer over horen. Ik wil het niet. Het hangt me de keel uit!

Ik ken iemand die uit de Bijzondere Werkplaats in Frank en Leutig eindelijk op zijn 29e jaar ontsnapt is. Op zijn 21e was ie al vrij maar dat hadden ze hem vergeten te vertellen.

Ik ken iemand die ze voor zijn leven hebben kreupel geslagen.

Ik ken een meisje en die had zo'n buik toen ze eruit kwam. Nee, geen kind. Te veel zetmeel.

Ik ben Jeroen Bosch niet!

Ze moeten voor mij niet komen poseren, verdomme! Half Vlaanderen. Half Wallonië. 't Zit er stampvol Walen. (*bootst sergeant-opvoeder na*) Ha! Gij verstaat niet wat ik zeg dat ge moet doen. Klop! Klop! Klop! 't Is daar compleet een reconstructie van het Belgisch Leger in 14-18, maar dan omgekeerd.

(*schopt cassetterecorder door de kamer*)

En jij begrijpt me ook al niet. Ik wil die gruweligheden daar niet op! Als er ook maar één tiende deel van waar is. Special is ermee begonnen in Wallonië, daarna heeft het in Humo gestaan, in Knack, in al die klotenbladen met al hun klotelezers die denken dat ze denken en niemand, nie-mand heeft er wat aan gedaan.

Want ze delen daar nog altijd de lakens uit, en er is niks, niks veranderd. Geen kloten!

Dat zou betekenen dat ze allemaal samenspannen: de directie, rechters, jeugdrechters, psychologen van het PMS, voogden, politieke partijen, het Ministerie

van Justitie, het Ministerie van Volksgezondheid. Het zijn dus leugens die daar op staan. (*schopt recorder*) Ik ben een leugenprogramma aan het maken. Maar ik doe het niet. Het kan verrekken. (*prutst aan recorder*)

STEM VAN MANUELLA'S MOEDER: Wel, tijdens de weekends.

Ze ging in de hoek staan en zei: Vuil maske... pikous... (...) Ze is nog maar twee jaar. Ik had last met de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening omdat ik Manuella altijd mee naar 't werk nam. En ik moest werken, want de vader zit in de bak. En na nog wat troubles stuurde RVA een vriendelijke, dikke meneer om met me te praten. Hij kende in Brasschaat een goed pleeggezin voor Manuella.

En ik ben daar geweest, met die dikke meneer. 't Waren vriendelijke mensen. Echt. En toen Manuella die angsttekens begon te krijgen draaide ik het telefoonnummer dat ze me hadden gegeven voor dringende gevallen. En dat nummer was het telefoonnummer van Frank en Leutig.

(*spoelt verder*)

Twee weken geleden kwam Manuella thuis met een wonde op haar dij en lies van 2 cm op 10 en minstens 1 cm diep. Ik was razend. Twee dokters hebben een attest ervan opgemaakt. Slag met zweep of leren riem. Ja, en ik heb er ook foto's van laten maken. Direkt. (*stopt*)

JEF: En waarom geen dia's!

Het bekende Peter Principle. Met andere woorden:

dit gaat boven mijn petje. En Betty had me aan de telefoon nog verwittigd. Pas op, buskruitgetuigenis. De Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening in het gedrang. Het gerecht in het gedrang. Allemaal hier (*wijst bandopn.*) en nog altijd niets in mijn programma... Betty? Ik bedoel natuurlijk Kristien. Verdomme... wat is er met me aan de hand? Betty... Betty Van Horenbeeck?

Betty... ik... ik trouw niet met je. Ik kan 't gewoonweg niet. Het kan niks worden tussen ons. Als je wil zal ik het kind erkennen, echt. Nee, ik bedoel... dat wil ik...

Verdomme, hoe kom ik er op? Da's meer dan een eeuw geleden. Met al die ongehuwde moeders.

Maar Betty wás geen ongehuwde moeder!

Even maar, ja, maar toen kwam John, John Williams. Ze hield van John, ze ging met hem naar Engeland en begon er een nieuw leven. John was zo lief voor Guido. Jaja, Guido is voor hem als een eigen kind, zei ze. *Mijn* Guido, verdomme.

En dat allemaal... (*bandopnemer*) Verdomme nog aan toe! Om er alles van af te weten, moest ik er midden in zitten. Ergens binnen geraken. Als opvoeder.

Kansen genoeg. Wij hebben procentsgewijze de volste gevangnissen en de meeste jeugdtehuizen van Europa. Dààrin zijn we nu eens niét achterlijk.

(*telefoneert*) Ja, meneer, zeker meneer, ik heb een getuigschrift van A3. En ik wil best overuren kloppen aan 35 fr. per uur. Of voor niks, natuurlijk, zoals dat gebruikelijk is in uw instelling, tuurlijk meneer.

Jazeker, mevrouw, ik was op Frank en Leutig. De